

Marko Piipponen

Historiikeista tieteellisiin julkaisuihin ja true crime -ilmiöön – Suomalaisen poliisihistorian rakennuspalikat

ABSTRAKTI / ABSTRACT

Analysoin kirjallisuuskatsauksessa teoksia, jotka osaltaan rakentavat suomalaista poliisihistoriaa. Poliisihistoriajulkaisut voi jakaa kolmeen osa-alueeseen: historiikkeihin, tieteellisiin julkaisuihin ja muistelmateoksiin. Suomalaisen poliisihistorian ensimmäinen teos on vuoden 1936 Viipurin poliisilaitosta käsittelevä historiikki. Historiikit keskittyivät paikallispoliisiin tai poliisiyhdistyksen toimintaan. Historiikkien julkaisu lisääntyi 1970-luvulla, kun poliisit halusivat vuosijuhlajulkaisuja varten taltioida ammattikunnan menneisyyttä talteen. Julkaistujen poliisihistoriikkien määrä vähentyi 2010-luvulla, koska aikaisempien julkaistujen historiikkien vuoksi potentiaalisten historiikkikohteiden määrä väheni. Poliisihistorian tutkimuksellinen käänne alkoi 1980-luvulla Helsingin yliopistossa suomalaista poliisihistoriaa käsittelevien pro gradu tutkielmien myötä. Tutkimuksellisen käänteen seurauksena vuonna 1992 ilmestyi ensimmäinen poliisihistorian väitöskirja, Tuija Hietaniemen Lain vartiossa: Poliisi Suomen politiikassa 1917–1948. Väitöskirja yhdisti poliisihistorian osaksi poliittista historiaa luoden samalla suomalaisen poliisihistorian tutkimuksellisen pohjan. Hietaniemen väitöskirjan myötä poliisihistorian tieteelliset julkaisut yleistyivät. Tieteelliset julkaisut ovat 1990-luvulta lähtien monipuolistaneet historiakuva suomalaisesta poliisista. Poliisimuistelmia ilmestyi 1990-luvulta lähtien omakustanteina. Poliisimuistelmien julkaisu kehittyi 2010-luvulla osaksi true crime -ilmiötä, jonka seurauksena poliisimuistelmien julkaisutabti on kasvanut merkittävästi, kun kustantajat haluavat oman osansa taloudellisesti tuottoisesta ilmiöstä. Nostan artikkelin lopuksi esille tutkimukselliset aukot liittyen suomalaiseen poliisihistoriaan.

In my literature review, I analyze works related to the history of policing that contribute to the broader narrative of Finnish police history. Publications on police history can be divided into three categories: histories, academic publications, and memoirs. The first work on Finnish police history is a history from 1936, which focused on the Viipuri police department. Histories typically concentrated on the activities of local police forces or police associations. The publication of histories increased during the 1970s, as police officers sought to document the past of their profession in anniversary publications. The number of published police histories decreased in the 2010s. The number of potential subjects for such histories decreased due to previously published histories. The scholarly turn in police history began in

the 1980s at the University of Helsinki, where master's theses on Finnish police history were produced. As a result of this academic turn, the first doctoral dissertation on police history was published in 1992 by Tuija Hietaniemi, titled Lain vartiossa: Poliisi Suomen politiikassa 1917–1948. This dissertation integrated police history into the broader context of political history, thereby laying the foundation for academic research on Finnish police history. Following Hietaniemi's dissertation, academic publications on police history became more common, enriching the historical perspective on Finnish policing up to the present day. Since the 1990s, police memoirs have predominantly been self-published. The publication of police memoirs evolved in the 2010s as part of the true crime phenomenon, leading to a significant increase in their publication rate, as publishers sought to capitalize on the lucrative true crime market. At the end of this article, I highlight the research gaps related to Finnish police history.

Historiikki, kirjallisuuskatsaus, muistelmat, Suomen poliisi, poliisikirjallisuus
poliisihistoria, true crime

Marko Piipponen, väitöskirjatutkija, Itä-Suomen yliopisto, markopii@uef.fi

Tutkimusasetelma

6

Suomalaisen poliisi-instituutin synnyn voi nähdä alkavan Turun poliisin perustamisesta vuonna 1816. Yli 200 vuoden ajan suomalainen poliisi on yhteiskunnallisen kehityksen myötä muuntunut kvasi-sotilaallisesta toimijasta korkeakoulutetuksi virkamiesinstituutioksi.¹ Tutkimuskirjallisuudessa on kuvattu, miten suomalaisen poliisin historiaa on tutkittu vähän ja erityistä tutkimusperinnettä ei ole päässyt muodostumaan.² On totta, että poliisihistoriaa on tutkittu vähemmän sotahistoriaan verrattuna, mutta poliisihistorian julkaisuista voi kehystää selkeän kokonaiskuvan, vaikka itse tieteellisiä julkaisuja on suhteellisen vähän. Analysoin artikkelissa poliisihistorian julkaisuja ja sitä, miten ne yhdessä muodostavat kokonaiskuvan suomalaisesta poliisihistoriasta. Lähin esimerkki kirjallisuuskatsaukselleni on Voitto Ruohosen tutkimus *Rikos ei vanhene: True crime kyläkäräjistä podcasteihin*. Siinä Ruohonen analysoi varsinaisen tutkimuksen ohella millaisia true crime teoksia suomalaiset poliisit ovat läpi historian julkaisseet. Ruohosen fokus ei ole kuitenkaan varsinaisessa poliisihistoriassa, vaan siinä miten poliisit ovat osaltaan vaikuttaneet suomalaisen true crime -genren kehitykseen.³

Tutkimuskysymykseni on: Millaisista kirjallisista julkaisuista suomalainen poliisihistoria rakentuu? Aihe on tärkeä, koska historiakäsitys suomalaisesta poliisista muodostuu kyseisten julkaisujen kautta.⁴ Suomalaisesta poliisihistoriasta ei ole tehty ennen kirjallisuuskatsausta, jonka vuoksi tutkimuksellinen tarve on olemassa yleiskatsauksen kaltaiselle artikkelille. Artikkelini rakentaa tulkintaa tutkittavasta teemasta historiantutkimukselle tyypilliseen tapaan laadullisesti ja aineistolähtöisesti. Metodina käytän narratiivista kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, jonka avulla pyrin osoittamaan suomalaisen poliisihistorian suuren linjan ensimmäisestä julkaisusta kohti nykypäivää.⁵ En analysoi tässä artikkelissa turvallisuuspoliisia, koska turvallisuuspoliisi eroaa ”tavallisen poliisin” yhteiskunnallisesta tehtävästä historiassa ja nykyään.⁶

Tarkalleen ottaen artikkelin narratiivinen kuvaileva kirjallisuuskatsaus edustaa yleiskatsausta, jonka tarkoituksena on tehdä yleistason analyysi suomalaisen poliisihistorian julkaisuista.⁷ Sovellan metodia artikkelissani rakentamalla suomalaisen poliisihistorian suuren linjan. Käytännössä tämä tapahtuu etsimällä suomalaisia poliisihistorian teoksia eri hakupalveluista kuten Finnasta. Tämän jälkeen analysoin kyseisiä teoksia ja arvioin mitkä teokset ovat relevantteja suomalaiselle poliisihistorialle. Lopuksi luon artikkelia varten narratiivisen kronologisen rakenteen, josta näkyy suomalaisen poliisihistorian kehitys tähän päivään asti. Kirjallisuuskatsauksen suhteen on mainittava Poliisiammattikorkeakoulussa julkaistu kaksiosainen katsaus poliisi- ja kriminologian alan kansainvälisistä moderneista klassikotutkimuksista.⁸ Kyseinen kaksiosainen katsaus osoittaa kirjallisuuskatsauksen merkityksen lukijalle, mikä on myös tämän artikkelin tavoite; johdatus tutkittavaan aihealueeseen.

Kirjallisilla julkaisuilla tarkoitan sekä fyysisesti, että digitaalisesti julkaistuja teoksia. Artikkelini tarkoituksena ei ole käydä yksityiskohtaisesti läpi jokaista suomalaisen poliisihistorian teosta, vaan osoittaa kirjallisuuskatsauksen keinoin suomalaisen poliisihistorian suuri linja. Tämän vuoksi artikkelin lähteet ovat valikoituneet sillä kriteerillä, miten voin vastata artikkelin tutkimuskysymykseen niiden avulla. Monet rikollisuutta käsittelevät julkaisut sivuavat poliisin toimintaa, mutta keskityn vain niihin teoksiin, joiden fokus on ensisijaisesti poliisissa ja sen toiminnassa. En myöskään analysoi tv-sarjoja, podcasteja tai muita mediajulkaisuja, koska tavoitteenani on keskittyä suomalaisen poliisihistorian kirjallisiin julkaisuihin ja kerätä niitä tähän artikkeliin poliisihistorian tutkijoiden avuksi.⁹

Suomalaisen poliisihistorian synty historiikkien kautta

7

Suomen ensimmäinen poliisihistoriateos on vuoden 1936 J.W. Miittisen historiikki Viipurin poliisilaitoksen satavuotisesta historiasta.¹⁰ Toisaalta jo vuonna 1926 Suomen Poliisilehden kokonainen numero omistettiin Helsingin Poliisille 100-vuotisjuhlien kunniaksi. Numerossa käsiteltiin Helsingin poliisin toiminnan lisäksi Helsingin poliisilaitoksen historiaa muutaman kirjoituksen verran.¹¹ Kiinnostus suomalaisen poliisin historiaan näkyi myös 1930-luvun poliisin ammattijulkaisuissa, joissa ilmestyneissä yksittäisissä jutuissa käsiteltiin Rikostutkimuskeskuksen, Tampereen, Vaasan ja Kuopion poliisilaitosten historiaa.¹² Sama trendi näkyi myös 1940-luvulla, mutta paikkakuntien lisäksi poliisiyhdistysten lähihistoria nousi esille.¹³

1950-luvulla poliisin ammattijulkaisuissa ilmestyneissä lyhythistoriikeissa näkyy enemmän aihealueiden monipuolisuutta, kun tarkastelussa ei ollut pelkästään paikallispoliisin ja poliisiyhdistysten historiaa.¹⁴ Erityisesti Veikko Virtasen artikkelit esimerkiksi poliisikamarien ja nimismiesten toiminnasta monipuolistivat poliisihistoriaa.¹⁵ Virtasen poliisihistoria-artikkelien ilmestyminen jatkui aktiivisesti myös 1960-luvulla.¹⁶ Poliisiyhdistysten suhteen Helsingin Poliisi-Voimailijoista ilmestyi historiikkiteos vuonna 1961.¹⁷ Teos oli sotien jälkeen ensimmäinen poliisihistorian kirjajulkaisu ja se oli myös samalla ensimmäinen poliisihistoriikki, joka käsiteli poliisiyhdistyksen historiaa. 1960-luvun merkittävämpänä kirjajulkaisuna on vuoden 1966 Mikko Ossan Turun poliisilaitoksen 150-vuotishistoriikki.¹⁸ Miittisen teoksen tavoin Ossan teos edustaa perinteistä historiikkia, jossa keskitytään paikallisen poliisilaitoksen historialliseen kehitykseen.

1970-luvulla julkaistujen poliisihistoriikkien määrä lähti kasvuun juhlaulkaisujen myötä. Juhlaulkaisujen aiheet liittyivät paikallispoliisin, poliisikoulutuksen, poliisiorganisaation ja poliisiyhdistyksen historiaan.¹⁹ Juhlaulkaisujen määrä osoittaa poliiseilla olleen kiinnostusta ammattikuntansa menneisyyteen ja sen esille tuomiseen. 1980-luku ei poikennut aiemmasta

historiikkiaiheiden suhteen, mutta julkaisujen määrä oli jonkin verran pienempi 1970-lukuun verrattuna.²⁰ Helpoin selitys olisi, että 50-vuotisjuhlia ei järjestetty 1980-luvulla samalla tavalla kuin 1970-luvulla. Mutta jopa 1970-luvulla julkaistiin esimerkiksi vuosijulahistoriikkeja 40-vuotisjuhlien kunniaksi. Asia pitää nähdä niin, että vuosijuhlat antavat hyvän syyn julkaista historiikki paikallispoliisista tai poliisiyhdistyksestä. Historiikkien julkaisut eivät välttämättä vaadi 50- tai 100-vuotisjuhlia, vaikka ne lähtökohtaisesti ovat vuosijuhlien kannalta erinomaisia tilaisuuksia julkaista historiikkeja. Syitä julkaistujen historiikkien määrään onkin etsittävä muualta. Esimerkiksi 1990-luvulla julkaistiin paljon enemmän paikallispoliisien ja poliisiyhdistysten vuosijulahistoriikkeja.²¹ Tämä todennäköisesti liittyy 1990-luvun poliisihistorian tutkimusperinteen syntyyn, jota analysoin artikkelissani myöhemmin.

2000-luvulla korostuu erityisesti Kirsi Tervamäen panos poliisihistoriikkien tekemisissä.²² Tämä poikkesi perinteisen poliisihistoriikin tekemisen suhteen, koska Tervamäen kirjoittamissa historiikeissa luomisprosessi ulkoistettiin ammattikirjoittajalle, jolla oli kokemusta poliisihistorian kirjoittamisesta. Tervamäen tapaus ei ole ainutlaatuinen, sillä myös Tuija Hietaniemi kirjoitti poliisihistoriikkeja varsinaisten poliisitutkimusten ohella.²³ Yleisesti poliisihistoriikkien määrä kasvoi 2000-luvulla. On selkeästi nähtävillä trendi, jossa jokaiselle poliisilaitokselle on haluttu oma historiateos.²⁴ Todennäköisesti yhtenä syynä tälle trendille on ollut, että ympäri Suomen poliisilaitoksissa on tehty omia vuosijulahistoriikkeja; mikä taas on herättänyt kiinnostusta tehdä historiikki omasta poliisilaitoksesta. Varsinkin, kun poliisilaitosten omien arkistojen ja vanhojen työntekijöiden henkilöhaastattelujen kautta oli helposti saatavilla kaikki tarvittava materiaali historiikin kirjoittamiseen.

2010-luvusta alkaen perinteisiä poliisihistoriikkeja on julkaistu hyvin vähän suurelle yleisölle. Kyseessä on merkittävä pudotus ottaen huomioon 2000-luvun julkaisutahdin. Yhtenä syynä voidaan pitää aikaisempien vuosikymmenien poliisihistoriikkeja, jotka vähensivät potentiaalisten poliisihistoriikkien kohteita. Miksi julkaista uutta historiikka poliisilaitoksesta, josta on jo julkaistu oma historiikki 10–20 vuotta sitten? Tästä huolimatta poliisihistoriikki ei ole genrenä kokonaan kuollut. 2020-luvulla on julkaistu muutama historiikki Viipurin poliisilaitoksesta, poliisin ammattiliitosta Suomen Poliisijärjestöjen Liitosta ja Helsingin Poliisi-Voimailijoista.²⁵ Tulevaisuuden suhteen historiikkien julkaisu ei todennäköisesti katoa mihinkään, koska aika tuottaa uusia tarinoita ja muutoksia poliisissa, joita halutaan tuoda esille nykylukijalle.

Kun tarkastellaan poliisihistoriikeissa kerrottuja motiiveja historiikin tekemiseen, paljastuu poliisipäällystön myönteinen suhtautuminen ja aloitteellisuus historiikin tekemiseen.²⁶ Paikallispoliisista historiikin tekeminen oli käytännössä mahdotonta, jos paikallinen poliisijohto ei avustanut teoksen tekemisessä. Historiikin tekeminen on myös taloudellinen kuluerä, mikä myös vaatii julkaisijalta taloudellista sitoutumista projektia varten. Paikallispoliisien historiikeissa taloudellisen vastuun otti haltuunsa itse paikallispoliisi. Kuitenkin luovia ratkaisuja on nähtävillä historiikin kustannusten vähentämisessä. Esimerkiksi Kuopion poliisin 100-vuotishistoriikissa oli hyödynnetty mainostajia, jotka olivat saaneet mainoksensa kirjan loppuun.²⁷ Erityismainintana historiikeista on nostettava poliisin historiasta kertovat valokuvakirjat. Toimittaja Harri Nykänen on kerännyt valokuvakirjaansa Helsingin poliisin arkistokuvia vuosilta 1910–1960. Keskusrikospoliisi juhlisti suomalaisen teknisen rikostutkinnan vuosisataa julkaisemalla valokuvakirjan suomalaisen teknisen rikostutkinnan vuosisadasta.²⁸ Kyseisten teosten valokuvat osoittavat katsojalle poliisityön käytännön konkreettisella tasolla. Kevyimmillään tämä voi olla sormenjälkien etsimistä rikospaikalta, brutaaleimmallaan valokuvasta voi nähdä raa’asti murhatun uhrin rikospaikalla. Valokuvat ovat läpi historian olleet rikostutkinnassa tärkeä todistuskeino. Täten ne ovat katsojalle konkreettinen kurkistusikkuna oman aikansa ruohojuuritason poliisityölle.

Historiikit antavat arvokasta tietoa poliisin toiminnan kehityksestä paikallisella tasolla. Eräällä tavalla historiikki on mikrohistoriallinen tarkastelukohde, jossa seurataan yksittäisen toimijan mukautumista yhteiskunnalliseen kehitykseen. Historiikkia voikin verrata kronikkaan, jossa käydään läpi kronologisesti mitä on tapahtunut. Mutta jos halutaan tietää, miksi jokin asia on tapahtunut, kysymyksen laadukkaaseen vastaamiseen tarvitaan tieteellinen tutkimus tutkimuskysymyksiin, metodeineen ja lähdeaineistoinen. Siksi on muistettava, ettei historiikkeja voida pitää tieteellisinä tutkimuksina.²⁹ Tästä huolimatta historiikit yleisellä tasolla tuovat esille ”tavallisen pienen toimijan” todellisuutta ja kokemusmaailmaa, joita ei välttämättä esiinny akateemisissa julkaisuissa samalla tavalla.³⁰ Ei pidä myöskään unohtaa, että paikallisen toimijan toiminnan menneisyydestä tietävät parhaiten yleensä ne henkilöt, jotka ovat olleet pidemmän aikaa tekemisissä kyseisen toimijan kanssa.

Tutkijat kiinnostuvat poliisin menneisyydestä

Poliisista on julkaistu tieteellisiä tutkimuksia, vaikka tutkimusalana poliisihistoria on hyvin nuori verrattuna esimerkiksi poliittiseen historiaan. 1980-lukua voidaan pitää tutkimuksellisenä käänteenä poliisihistorian suhteen, koska silloin poliisihistoriaa tutkittiin enemmässä määrin yliopistotasolla. Vaikka 1970-luvun alussa ilmestyi usea poliisihistoriaa käsittelevä pro gradu³¹, nämä eivät poikineet uusia tutkielmia tai tutkimuksia. 1980-luvulla Helsingin yliopistossa on nähtävillä selvä nousu suomalaisen poliisihistorian tutkimuksessa, kun lyhyessä ajassa ilmestyi monia poliisihistoriaan liittyviä pro gradu - töitä. Aiheet käsitelivät monipuolisesti muun muassa Helsingissä virantoimituksessa tapettuja poliiseja, vuoden 1938 radiopoliisin perustamista ja poliisikoulutuksen kehittymistä toisen maailmansodan päättymiseen saakka.³² Ensimmäinen lisensiaatin tasoinen tutkielma poliisihistoriasta tehtiin myös Helsingin yliopistossa vuonna 1985, kun Tuija Hietaniemi tutki poliisipolitiikan vaikutusta ensimmäisen tasavallan aikana.³³ Tutkielma on kuitenkin vain tutkielma, joten edellä mainittuja julkaisuja ei voi pitää varsinaisina poliisihistorian tutkimuksina.

Mikä sitten on ensimmäinen poliisihistorian tutkimus? Kyseessä on vuonna 1992 ilmestynyt Tuija Hietaniemen väitöskirja *Lain vartiosta: Poliisi Suomen politiikassa 1917–1948*.³⁴ Hietaniemen väitöskirja edustaa suomalaisen poliisihistorian tutkimuksen varsinaista syntyä. Se on yksi tärkeimmistä suomalaisen poliisihistorian tutkimuksista. Hietaniemen väitöskirja kytkeytyy poliittiseen historiaan, koska siinä tutkitaan, miten politiikka on vaikuttanut poliisiin ja päinvastoin ensimmäisestä tasavallasta vaaran vuosien päättymiseen asti. Hietaniemi tuo tutkimuksessaan esille, miten suomalaisessa historian tutkimuksen perinteessä poliisia on käsitelty välillisesti, mutta varsinaisena tutkimuksellisenä pääkohteena poliisia ei ole tutkittu. Hietaniemi argumentoi, miten poliittisen historian näkökulmasta poliisin tutkiminen on tärkeää, koska poliisi edustaa valtion väkivaltamonopolia. Hietaniemen väitöskirjan voi nähdä liittyvän anglosaksiseen 1960- ja 1970-lukujen poliisihistorian tutkimusperinteeseen, jossa on tutkittu poliisi-instituution syntyä sekä kytkeytymistä osaksi valtarakenteita ja politiikkaa.³⁵

1990-luku oli suomalaisen poliisihistorian tutkimusten kannalta tuottelias vuosikymmen. Hietaniemi jatkoi poliisihistorian tutkimista erityisesti suomalaisen rikospoliisin osalta, kun hän julkaisi rikospoliisin historiallista kehitystä käsittelevän monografian.³⁶ Heikki Ylikangas tutki monografiassaan nimismies-instituution kehittymistä uudelta ajalta 1990-luvun loppuun asti, jolloin nimismies-virka lakkautettiin kihlakuntauudistuksessa.³⁷ Väitöskirjatasolla poliisihistoria sai jatkoa vuoden 1996 Kirsi Kuusikon väitöskirjassa *Laiton Lappi, laiton Petsamo: Rikollisuus ja järjestysvalta Petsamossa 1921–1944*.³⁸ Kuusikon teoksessa fokus ei ole pelkästään poliisissa, vaan laajemmin rikollisuudessa ja siihen liittyvissä

virallisissa reaktioissa.³⁹ Tämä osoittaa, että ymmärtääkseen poliisihistoriaa, on ymmärrettävä rikollisuuden historiaa, koska rikolliset ja poliisit ovat tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään. Kuusikon teosta voikin pitää historiallisen kriminologian esimerkkitutkimuksena.⁴⁰

Hietaniemen väitöskirjan myötä poliisihistorian tutkiminen sai tutkimuksellisesta selkänöjää, mikä näkyy 1990-luvun pro gradu -töiden määrän kasvussa. Poliisihistoriaa tutkittiin nyt muidenkin yliopistojen pro graduissa -töissä, eikä vain Helsingin yliopiston. Aiheet keskittyivät yliopistojen lähellä olevien paikallispoliisien historiaan, koska kyseisten paikallispoliisien arkistot olivat opiskelijoiden saatavilla.⁴¹ Pro gradu -töiden merkitys poliisihistorialle osoittaa yhden pro gradu -työn laajentuminen varsinaiseksi paikallispoliisin historiikiksi.⁴² Myös poliisihistoriaan liittyviä tieteellisiä artikkeleita ilmestyi Hietaniemen väitöskirjan jälkeen.⁴³ Hietaniemen tutkimukset hyödyttivät myös monia poliisihistoriikkien tekijöitä. Hietaniemen merkityksestä kertoo se, että hän kommentoi poliisihistorian asiantuntijana erästä poliisihistoriikin käsikirjoitusta.⁴⁴ Suomalaisen poliisihistorian tutkimusperinteen voi nähdä syntyvän juuri 1990-luvun tieteellisten julkaisujen myötä. Mistään laajamittaisesta tutkimusperinteestä ei voida vielä kuitenkaan puhua, mutta edellä mainitut tieteelliset julkaisut historiikkien rinnalla monipuolistivat suomalaista poliisihistoriaa. Toisin sanoen poliisihistoria ei ollut enää vain poliisien käsissä, vaan nyt yliopistot tulivat osaksi poliisihistorian luomista.

Pro gradu tasolla poliisihistorian tutkiminen jatkui samalla tavalla paikallispoliisiin liittyen, mutta nyt gradutöiden aiheena olivat myös muun muassa liikkuva poliisi, kieltolain ajan poliisi ja poliisin toimivaltuuksien kehitys.⁴⁵ Poliisien kouluttaminen ammattikorkeakoulun tasolla alkoi vuonna 1998, mikä myös näkyy 2000-luvulla Poliisiammattikorkeakoulun poliisihistoriaa käsittelevien julkaisujen määrässä. Yksi opinnäyte käsitteli rikospoliisin organisaatiokehitystä 1970-luvulta lähtien, toisessa opinnäytteessä analysoitiin poliisin aseenkäyttöä koskevien säännösten historiallista kehittymistä. Poliisiammattikorkeakoulu julkaisi jopa kirjan, jossa käsiteltiin poliisihevosen historiallista kehitystä.⁴⁶ Tietokirjatasolla vuonna 2007 julkaistiin tietokirja virantoimituksessa surmatuista poliiseista itsenäisen Suomen ajalta, mikä jatkaa laajennettuna ja päivitettyinä saman aiheen käsittelyä, kuin Rauno Sintosen pro gradu -työssä vuodelta 1982.⁴⁷

2000-luvun tieteelliset julkaisut ovatkin jatkoa 1990-luvun poliisihistorian kehitykselle. Väitöskirjatasolla Ilkka Levä tutki vuonna 2008 postmodernistisella otteella poliisin identiteetin muutosta 1930-luvulta 1990-luvulle asti.⁴⁸ Levän tutkimus on osoitus poliisihistorian näkökulman muuttumista perinteisestä poliittisesta historiasta ja paikallishistoriasta kohti poliisihistorian monipuolista tulkintaa. Tästä huolimatta poliittisen historian ja paikallishistorian tutkimuksia ilmestyi edelleen 2000-luvulla. Poliittisen historian suhteen Marko Tikka tutki poliisin, suojeluskuntien ja paikallisyhteisön välistä roolia sekä vuorovaikutusta sisällissodan jälkeisessä Suomessa.⁴⁹ Poliisin paikallishistoriaa tutkittiin myös akateemisella tasolla ensimmäistä kertaa, kun Kimmo Keskinen ja Oula Silvennoinen julkaisivat laajan ja kattavan teoksen Helsingin poliisilaitoksen historiasta 175 vuoden ajalta.⁵⁰ Kyseinen teos eroaa muista paikallispoliisin historiikeista teoksen laajuuden, käytettyjen lähteiden ja tutkimuskirjallisuuden runsauden kautta.

Juhlavuositietokirjojen perinne jatkui 2010-luvulla tuttuun tapaan. Jopa poliisin tietojenkäsittelyn 50-vuotisesta historiasta julkaistiin tietokirja.⁵¹ Erityisenä piirteenä teoksessa on, että se on poliisin kirjoittama tietokirja. Tämä osoittaa, että poliisit ovat läpi historian aktiivisia kirjoittamaan omaa historiaansa talteen niin historiikkien kuin tietokirjojen muodossa. Akateemisessa tutkimuksessa Timo Soikkanen ja Vesa Vares kulkivat Keskinen ja Silvennoisen jalanjäljissä julkaisemalla kaksiosaisen tutkimuksen Turun poliisista vuonna 2016, jolloin Turun poliisi täytti 200 vuotta.⁵² Tutkimuksellisesti 2010-luvun merkittävimpana teoksena voidaan pitää vuonna 2018 Poliisiammattikorkeakoulun julkaisemaa tutkimusta poliisikoulutuksen kehityksestä itsenäisen Suomen aikana. Tutkimuksessa

aihealuetta käsitellään monipuolisesti usean akateemisen kirjoittajan toimesta.⁵³ Kyseisen teoksen henkisenä jatko-osana voidaan pitää Poliisiammattikorkeakoulun julkaisemaa juhlavuosietokirjaa Tampereen poliisikoulutuksen 50 vuodesta, jossa tarkastellaan sen kehitystä ammattikoulutasosta ammattikorkeakoulutasoiseksi.⁵⁴ Juhlavuosiperinne näkyy myös Julia Janssonin julkaistua tutkimuskirjan Valmiusyksikkö Karhusta organisaation 50-vuotisjuhlien ohessa.⁵⁵

Poliisikoulutus siirtyi vuonna 2014 kokonaan ammattikorkeakoulupohjaiseksi, mikä on myös näkynyt 2010- ja 2020-luvulla poliisihistoriaa koskevien opinnäytteiden yleistymisessä verrattuna 2000-lukuun, jolloin Poliisiammattikorkeakoulussa pystyi opiskelemaan vain ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tasoisen päällystutkinnon. Muutoksen myötä poliisihistoriaa käsittelevien opinnäytteiden aiheissa näkyy erityisesti poliisiin metodien ja työkalujen historiallinen kehitys, jossa historiallinen ulottuvuus yhdistyy käytännön tason poliisityöhön.⁵⁶ Myös historiallinen kunnioitus ammattikunnan edustajia kohtaan on näkynyt opinnäytteissä. Tätä todistaa hyvin Vesa Satamon tutkielma toisen maailmansodan aikana kuolleista suomalaisista poliisimiehistä, mikä oli tehty osana poliisin päällystötutkintoa.⁵⁷

Poliisihistorian tutkimisen kannalta erityisenä asiana on nostettava esille Poliisimuseon selvitys poliisitoimea koskevasta arkistoaineistosta Kansallisarkistossa ja maakunta-arkistoissa⁵⁸, mikä on poliisihistorian kanssa työskenteleville korvamaaton työkalu.⁵⁹ Puitteet poliisihistorian tutkimiselle ovat olemassa ja tulevaisuuden suhteen sen tutkimusta on luvassa ainakin väitöskirjatasolla. Esimerkiksi Marko Piiipponen tutkii väitöskirjassaan vuosina 1926–1954 vaikuttaneen Rikostutkimuskeskuksen toimintaa ja sen vaikutusta suomalaisen teknisen rikostutkimuksen kehitykseen. Juho Pitkäsen väitöskirja taas käsittelee kansainvälisen rikospoliisikomission IKPK:n toimintaa Suomessa toisen maailmansodan aikoihin.⁶⁰

Yksittäisen poliisin ääni pääsee kuuluville muistelmien kautta

Varhaisen käsityksen ruohojuuritason poliisitoiminnasta antaa vuonna 1966 julkaistu *Poliisikaskut*, joka sisältää monien poliisien kaskuja menneiltä vuosikymmeniltä.⁶¹ Kaskut käsittelevät ajankuvaa huumorin kautta, ja niistä näkyy poliisien henkilökohtaista suhtautumista omaan työhönsä sekä rikollisuuteen.⁶² Poliisi on jatkuvassa tekemisissä rikollisuuden kanssa, jonka myötä poliisin toiminta peilautuu rikollisuuteen ajasta ja paikasta riippumatta. Siksi poliisille muodostuu kuva rikollisuudesta, mikä osaltaan määrittää poliisin omakuvaa. Hyvänä esimerkkinä poliisin ammatillisesta näkökulmasta rikollisuuteen on vuosina 1971–2015 ilmestynyt *Pohjolan poliisi kertoo* -vuosikirjasarja, jossa käsiteltiin poliisin näkökulmasta Pohjoismaissa tapahtuneita rikoksia.⁶³ Poliisin henkilökohtainen näkökulma tuleekin parhaiten esille heidän omista muistelmista. Ne antavat subjektiivisen näkökulman, jossa poliisin toiminnan ja rikollisuuden kehitystä peilataan oman uran alusta eläköitymiseen asti.

Ensimmäisenä merkittävänä poliisimuistelmateoksena voidaan pitää vuonna 1967 ilmestynyttä *Poliisimiehen muistelmia*, jonka kirjoittaja Kosti Vasa toimi Rikostutkimuskeskuksen päällikkönä ja myöhemmin Keskusrikospoliisiin ensimmäisenä päällikkönä.⁶⁴ Vasan teos antaa kattavan kuvan suomalaisen poliisin modernisoitumisesta, jossa Vasalla oli oma roolinsa, kun hän työskenteli Rikostutkimuskeskuksessa tuoden teknisen ja taktisen rikostutkimuksen oppia Suomen poliisille. Muistelmateos on siitä poikkeuksellinen, että sen ilmestymisen jälkeen poliisimuistelmia ei kirjoitettu pitkään aikaan. Suomalaisten poliisien muistelmat yleistyivätkin vasta 1990-luvulla ja silloinkin kyseiset muistelmat ilmestyivät omakustanteina.⁶⁵ Poikkeuksena omakustannetrendiin oli Helsingin

huume poliisissa työskennelleen Risto Nordmanin muistelmä, joka oli kirjoitettu yhdessä rikostoimittajan Harri Nykäsen kanssa.⁶⁶

Muistelmien yleistymisen kytkeytyy osaksi 1990-luvun muutosta, jolloin poliisihistoriikkien määrä yleistyi ja poliisihistorian tutkimuksia julkaistiin. Asiaan on todennäköisesti vaikuttanut myös Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Poliisiperinne 1989 -kilpakeruu, jonka vastauksista koottiin kokoelmateos vuonna 1991. Teoksessa suomalaiset poliisit kertovat muun muassa omista kokemuksistaan poliisina, miten poliisitoiminta kehittyi omin silmin ja millainen poliisin sekä rikollisten välinen vuorovaikutus oli poliisin näkökulmasta.⁶⁷ Tulkintani on, että edellä mainitut seikat ovat aiheuttaneet poliisihistorian kannalta positiivisuuden lumipalloeftin, jossa kiinnostus oman ammattikunnan menneisyyteen on yleistynyt, mikä on konkretisoitunut muistelmien ja poliisihistoriikkien muodossa. Tämä taas kytkeytyy laajemmassa näkökulmassa osaksi yleistä historiikkitrendin yleistymistä 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa.⁶⁸

Kaikkia julkaisuja ei ole tarkoitettu suurelle yleisölle, vaan ne voivat olla tarkoitettu ainoastaan omalle ammattiryhmälle ja sidosryhmille. Poliisin suhteen konkreettinen esimerkki on Helsingin poliisissa työskentelevien Helsingin väkivaltarikostutkijoiden julkaisema *Murbaryhmä*-erikoislehti, joka on ilmestynyt vuodesta 1997 tähän päivään asti.⁶⁹ *Murbaryhmässä* kirjoitettiin muun muassa taktisesta ja teknisestä rikostutkimuksesta, poliisin tutkimista rikostapauksista ja poliisimuistelmia. Lehden fokus on puhtaasti ammatillinen ja poliisilähtöinen, sillä sitä ei myydä julkisesti. Tämän vuoksi kaupallisen julkaisun intressit eivät vaikuta sen juttuihin. Lehteä on jaettu ainoastaan poliisille ja poliisin sidosryhmille; kuten poliitikoille, toimittajille ja pelastajille. Myöhemmin *Murbaryhmä*-lehden juttuja on julkaistu suuren yleisön tietoisuuteen kolmen kirjan edestä.⁷⁰

Omakustannejulkaisujen ahkera julkaisutahti jatkui 2000-luvulla.⁷¹ Omakustannejulkaisuissa tapahtui myös edistystä, kun monet kirjojen tekijät ryhtyivät julkaisemaan teoksiaan pienkustantamoiden kautta.⁷² 2000-luvulla julkaistuissa muistelmassa on myös nähtävillä pientä siirtymää kohti isompien julkaisijoiden käyttöä.⁷³ Tämä ei kuitenkaan muuta isompaa kuvaa, jossa omakustannejulkaisuja oli 2000-luvulla määrällisesti enemmän. Selkeä muutos on nähtävissä 2010-luvun true crime -ilmiön myötä, joka on suuresti vaikuttanut suomalaiseen mediaympäristöön.⁷⁴ True crime -ilmiö kosketti myös poliiseja, kun eri kustantamot ryhtyivät enemmässä määrin kustantamaan poliisimuistelmia.⁷⁵ Historioitsijan näkökulmasta ilmiö omalla tavallaan rikastuttaa nykyistä ja tulevaa poliisihistoriaa, koska ilmiön kaupallisuus lisää monien poliisien motivaatiota kirjoittaa kokemuksistaan. Luonnollisesti lähdekritiikin merkitys korostuu entisestään, kun analysoidaan true crime -genren julkaisuja, koska esimerkiksi true crimen kaupallisuus voi vaikuttaa julkaisujen värittämiseen sensaatiomaiseksi.

Myös julkinen valta on hyödyntänyt poliisimuistelmia omia tarkoituksia varten. Vuodesta 2014 lähtien Poliisiammattikorkeakoulu on julkaissut joka toinen vuosi *Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki: Kahdeksantoista näkökulmaa poliisin työhön* valintakoekirjaa, jota lukevat kaikki Poliisiammattikorkeakouluun hakevat henkilöt.⁷⁶ Teokset koostuvat poliisissa työskentelevien ihmisten artikkeleista, joissa käsitellään poliisityön monipuolisuutta eri näkökulmista käsin. Monet artikkelit käsittelevät kirjoittajan omia kokemuksia poliisityöstä ja miten se on kehittynyt oman uran aikana. Poliisimuistelmiin ei pidä siksi suhtautua vain viihteenä, vaan ne antavat myös poliisin työhön liittyvää konkreettista näkökulmaa, mitä voi hyödyntää pedagogisessa tarkoituksessa. Tämän avulla voidaan helposti kumota poliisiin kohdistuvia stereotypioita, joita on esiintynyt poliisista ennen vanhaan. Yksi konkreettinen stereotypia on poliisivitsi, joka ei nykyään pidä ollenkaan paikkansa: ”Miksi poliisit kulkevat pareittain? Koska yksi osaa lukea ja toinen kirjoittaa.”

2020-luvulla poliisien kirjoittamia muistelmia on ilmestynyt huomattava määrä.⁷⁷ Erityisesti true crime -genren erikoistunut Deadline Kustannus on julkaissut useita poliisimuistelmia.⁷⁸ *Pohjolan poliisi*

kertoo -kirjasarja on kokenut eräänlaisen renessanssin, kun sen perilliseksi tarkoitettu *Sen keikan muistan* -teos julkaistiin vuonna 2023. On mahdollista, että kyseisestä teoksesta tulisi vuosittainen kirjajulkaisu *Pohjolan poliisi kertoo* -kirjasarjan tavoin.⁷⁹ Omakustannejulkaisut ovat käytännössä kadonneet 2020-luvulla kokonaan. True crime -genren suosion myötä poliisi voi saada julkaisusopimuksen muistelmiaan varten kustantajan kanssa, mikä on kirjoittajalle käytännöllisesti ja taloudellisesti järkevää. Sama kehityskulku on odotettavissa myös tulevaisuuden suhteen, jos tosimaailman rikollisuuden tarinoiden kaupallistaminen jatkuu taloudellisesti kannattavana.

On muistettava, että pelkät taloudelliset tekijät eivät välttämättä ole syynä muistelmateosten tekemiseen, vaan kyseessä voi olla eräänlainen tilinteko, oman julkisuuskuvan kiillottamisyritys tai jopa vaikutusyritys rikostutkintaan ja/tai tuomioistuinten toimintaan.⁸⁰ Esimerkiksi eläköitynyt poliisiylijohtaja Mikko Paatero yrittää elämäkerrassaan puhdistaa kolauksen kokenutta mainettaan. Aikanaan Paateroa syytettiin yhdessä muun poliisijohdon kanssa tietolähdetoiminnan laiminlyömisestä.⁸¹ Samalla tavalla entinen Helsingin huume poliisin päällikkö Jari Aarnio on tuonut omassa kirjassaan esille näkemyksiään ja tunteuksiaan liittyen huumausainerikoksiin, joista hänet tuomittiin.⁸² Ulvilan murhatapausta käsittelevässä teoksessa tapauksen tutkinnanjohtaja Pauli Kuusiranta argumentoi miksi Anneli Auer hänen mielestään on murhaaja, vaikka oikeus totesi Auerin syyttömäksi murhaan.⁸³ Tietysti on muistettava, että julkisuuskuvan kiillottamisyritys ja mielipiteiden muokkaaminen ei ole pelkästään muistelmateosten yksinoikeus, vaan samaa voi myös argumentoida esimerkiksi poliisihistoriikkien suhteen.

Huomionarvoista on, että lähtökohtaisesti poliisien elämäkerrat sisältävät kirjoittajien omia muistoja, vaikka joidenkin kirjoittamisessa on ollut mukana ulkopuolisia henkilöitä. On tulkittavissa, etteivät suomalaiset poliisit ole olleet kirjailijoiden ja tutkijoiden mielestä niin mielenkiintoisia ja/tai merkittäviä henkilöitä, jotta heistä lähdettäisiin postuumisti tekemään elämäkertaa. On olemassa kuitenkin tapauksia, joissa näin on toimittu. Esimerkiksi Viipurin viimeisestä poliisipäälliköstä Eemil Kokkosesta kirjoitettu elämäkerta on hänen tyttärensä Anneli Vuorikosken tekemä.⁸⁴ Tutkimuksen tasolla poliisielämäkertoja ei ole ilmestynyt juuri ollenkaan. Matti Lackmanin kirjoittama teos poliisimestarina ja Etsivän Keskuspoliisin päällikkönä toimineesta Esko Riekistä on käytännössä ainoa esimerkki tutkimuksellisesta elämäkerrasta.⁸⁵ Kyseisessä teoksessa Esko Riekin tausta jääkärivärvääjänä ja Etsivän Keskuspoliisin päällikkönä, sekä kytkös suomalaisen poliittiseen historiaan ovat olleet varsinaisia syitä teoksen tekemiseen, sillä Rieki toimi vain neljän vuoden ajan Tornion poliisimestarina. Tuija Hietaniemi tosin tuo esille Lackmanin teosta koskevassa arvostelussaan, kuinka Esko Riekillä oli merkittävä rooli liikkuvan poliisikomennuskunnan perustamisessa vuonna 1930.⁸⁶

Yhteenveto ja suomalaisen poliisihistorian aukoista

Kokonaisuutena tarkastellen suomalaisen poliisihistorian synnyn voi jäljittää historiikkeihin, joissa poliisit halusivat taltioida paikallispoliisin ja poliisiyhdistysten menneisyyttä. Poliisihistorian kannalta tärkeää oli, että 1980-luvulla tapahtui tutkimuksellinen käänne pro gradu -tutkielmien myötä. Kyseiset tutkielmat osoittivat, että poliisihistorialle on kiinnostusta myös poliisin ulkopuolella. Tutkielmat myös loivat pohjaa poliisihistorian tutkimusperinteen synnylle, joka konkretisoitui 1990-luvulla Tuija Hietaniemen väitöskirjan kautta. 1990-lukua voikin pitää poliisihistorian kulta-aikana, koska silloin poliisihistoriaa ryhdyttiin käsittelemään tutkimuksissa, poliisihistoriikkeja julkaistiin enemmän ja eläköityneet poliisit toivat omaa poliisiuraansa esille muistelmien kautta. Olen edellä kuvannut ilmiötä positiivisuuden lumipalloefektiksi, jossa uudet poliisihistorian julkaisut niin historiikkien kuin

tutkimusten muodossa ovat lisänneet motivaatiota tehdä uusia poliisihistorian julkaisuja. Poliisimuistelmien yleistyminen 1990-luvulla monipuolisti poliisihistoriakäsitystä, koska poliisimuistelmat mahdollistivat henkilökohtaisen tulokulman oman poliisityön reflektointiin ja sen kehitykseen. Tästä huolimatta poliisimuistelmat eivät 1990-luvulla tavoittaneet kovin suurta yleisöä, koska ne julkaistiin lähtökohtaisesti omakustanteina.

2000-vuosituhanalla poliisihistorian julkaisut yleistyvät ja samalla myös poliisihistorian julkaisut monipuolistuivat, kun Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijat ryhtyivät analysoimaan poliisin menneisyyttä opinnäytteiden kautta. Poliisiammattikorkeakoulun merkitystä ei voi vähätellä, koska siellä tutkitaan myös poliisin menneisyyttä. Poliisihistorian tutkimus jatkui myös yliopistoissa pro gradu- ja väitöskirjatasolla, mikä omalta osaltaan osoitti poliisihistorian tutkimuksen sementtoineen asemansa historian tiedekentässä. Historiikkien suhteen 1990- ja 2000-luvulle tyypillinen nopea julkaisutahti on hidastunut 2020-luvulla, mutta historiikin perusfundamentin vuoksi poliisihistoriikkeille on todennäköisesti tilausta myös tulevaisuudessa.

True crime -ilmiö on vaikuttanut merkittävästi poliisimuistelmien julkaisuun. Tämä on johtanut omakustanteisten poliisimuistelmien katoon, koska true crime -ilmiön myötä kyseiset muistelmat todennäköisesti saavat julkaisusopimuksen kustantamon kanssa. Rärkeimmillään true crime -ilmiö on näkynyt siinä, että jopa kesken työuran julkaistaan poliisimuistelmia, koska se on taloudellisesti kannattavaa niin kirjoittajalle kuin kustantajalle. Mutta asian voi nähdä myös positiiviselta kannalta, sillä muistelmateosten avulla kesken työuran halutaan ja voidaan jakaa omaa ammattikokemusta muille poliiseille ja suurelle yleisölle.

Tästä artikkelista hyötyvät ensisijaisesti poliisihistorian tutkijat, mutta monet muutkin tutkijat voivat hyödyntää artikkelia. Poliisi on osa weberiläistä väkivallan monopolia ja täten edustaa virallista kontrollia. Siksi suomalaisen väkivallan monopolin tutkimisessa poliisin historiallisen kehityksen ymmärtäminen on välttämätöntä. Artikkelini kytkeytyykin laajemmin suomalaisen virallisen kontrollin historiaan ja sen tutkimuskenttään. Tästä huolimatta suomalaisessa poliisihistoriassa on monia aukkoja, joita edes historiikit tai muistelmat eivät ole täyttäneet. Esimerkiksi Keskusrikospoliisista ja liikkuvasta poliisista ei ole julkaistu mitään kokonaisvaltaista historiateosta, vaikka kyseiset instituutiot ovat olleet poliisin historiassa hyvin merkittäviä. Poliisihistorian näkökulmasta tarve kyseisten instituutioiden perustutkimuksille on merkittävä.

Tutkimusaukot eivät rajoitu pelkästään instituutioihin. Esimerkiksi Suomen roolia ja asemaa kansainvälisen poliisitoiminnan historiassa ei tunneta juuri ollenkaan. Tietysti poliisin toimintaa on käsitelty välillisesti monissa historiantutkimuksissa, joiden kautta poliisin historia nousee esille.⁸⁷ Tämä ei kuitenkaan täytä kunnolla poliisihistorian aukkoja, koska kyseisten tutkimusten ensisijainen tavoite on tutkia jotain muuta kuin poliisin historiaa. Artikkelini kokonaisuudessa liittyikin olennaiseen poliisihistorian kysymykseen. Mikä on suomalaisen poliisin suuri linja? Vastaus on, että suomalaisen poliisin linja on tällä hetkellä fragmentoitunut historiikkeihin, muistelmiin ja muutamaan tutkimukseen, koska kokonaisvaltaista perustutkimusta suomalaisen poliisin suuresta linjasta ei ole tehty. Onkin mielenkiintoista pohtia, miksi suomalaisesta poliisista ei ole tehty kokonaisvaltaista perusteosta. Sinänsä poliisihistorian tutkiminen ei pitäisi olla vaikeaa, koska julkisena viranomaisena poliisin toiminnasta on jäänyt talteen paljon asiakirjoja. Lisäksi poliisi on ollut näkyvästi esillä läpi historian niin viranomaisena kuin mediassa, joten lähteiden puolesta poliisin tutkiminen on suhteellisen helppoa.

Argumentoin sen suhteen, että vastuu poliisihistorian aukkojen täyttämiseksi on historiantutkijoilla itsellään. Se, että poliisit tekevät historiikkeja ja muistelmia on poliisihistorian kannalta tietysti hyvä asia. Historian tutkiminen on kuitenkin historiantutkijoiden ensisijainen työ, ja se pitää näkyä myös poliisihistorian aukkojen täyttämässä. Asiassa on luonnollisesti kääntöpuoli, koska

tutkimusvapauden vuoksi tutkijoita ei voi pakottaa tekemään tutkimusta jostain tietystä aiheesta. Puutteille historiantutkimuksessa on monia syitä, olennaisena se, että poliisihistorian ei ole yksinkertaisesti kiinnostanut historiantutkijoita. Esimerkiksi sotahistoriaa on tutkittu Suomessa paljon, koska se on kiinnostanut tutkijoita suuresti, kun toinen maailmansota on vaikuttanut jokaiseen suomalaiseen ylisukupolisesti. Siksi on tärkeämpää rohkaista uusia ja vanhoja tutkijoita tutkimaan jotain sellaista mitä ei ole ennen tutkittu. Tämä artikkeli julkaistaankin osana *Ennen & Nyt* poliisihistoria teemajulkaisua, minkä yhtenä tavoitteena on osoittaa tutkijayhteisölle, että Suomessa tutkitaan poliisihistoriaa. Jos tulevaisuudessa joku tutkija tutkiessaan suomalaista poliisihistoriaa käyttää tätä kirjallisuuskatsausta hyväkseen, artikkelini on onnistunut ensisijaisessa tehtävässään.

¹ Ilja Kokkonen, ”Kirjoitustaidottomuudesta korkeakoulutukseen. Poliisikoulutuksen suhde yleisiin koulutuspoliittisiin tavoitteisiin itsenäisyyden alusta 2000-luvulle,” teoksessa *Muodollisesti pätevä? Poliisikoulutus itsenäisessä Suomessa*, toim. Julia Jansson, Markus Kari, Ilja Kokkonen, Aura Kostiainen ja Poliisiammattikorkeakoulu (Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2018), 408–453, passim..

² Julia Jansson, ”Lahjomattoman vakaa, kykenevä ja valistunut. Poliisikoulutuksen vaiheet pystymetsästä korkeakouluun,” teoksessa *Muodollisesti pätevä? Poliisikoulutus itsenäisessä Suomessa*, toim. Julia Jansson, Markus Kari, Ilja Kokkonen, Aura Kostiainen ja Poliisiammattikorkeakoulu (Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2018), 27–28.

³ Voitto Ruohonen, *Rikos ei vanhene: True crime kyläkäräjistä podcasteihin* (Helsinki: Gaudeamus, 2022), 286–297.

⁴ Mikko Majander, ”Periodisointi, nimeäminen, historiakäsitys,” *Tieteessä tapahtuu* 20, 5 (2002): 15–18.

⁵ Ari Salminen, *Mikä kirjallisuuskatsaus? Jobdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja ballintotieteellisiin sovelluksiin* (Vaasa: Vaasan yliopisto, 2011), 7–9.

⁶ Suomalaisen turvallisuuspoliisin historiasta on julkaistu oma teemanumero *Ennen & Nyt* Vol 24 Nro 1 (2024) julkaisussa: <https://journal.fi/ennenjanyt/issue/view/10908>.

⁷ Ari Salminen, *Mikä kirjallisuuskatsaus? Jobdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja ballintotieteellisiin sovelluksiin* (Vaasa: Vaasan yliopisto, 2023), 8–9.

⁸ Matti Vuorensyrjä, *Siniset klassikot: Poliisi- ja kriminologian alan moderneja klassikkotutkimuksia 1* (Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2019); Matti Vuorensyrjä, *Siniset klassikot: Poliisi- ja kriminologian alan moderneja klassikkotutkimuksia 2* (Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2023).

⁹ Ruohosen teoksessa kyseisiä medioita käydään läpi true crimen osalta: Ruohonen, *Rikos ei vanhene*, 325–353.

¹⁰ J.W. Miettinen, *Hajapärtoja Viipurin poliisilaitoksen vaiheista vuosilta 1836–1936* (Viipuri: Viipurin kaupunginvaltuusto, 1936).

¹¹ *Suomen Poliisilehti* 1926 No 15–16, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma: <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904442?page=1>.

¹² K. Helanen, ”Muutamia Muistiinpanoja Vaasan Poliisin kehityksestä varsinkin viime vuosisadalla,” *Poliisimies: Poliisijärjestöjen äänenkannattaja* 1937 No 16, 579–585, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/897941?page=59>; K. A. Rydman, ”Katsaus Tampereen poliisilaitoksen kehitykseen,” *Poliisikalenteri* 1939, 208–217, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/913536?page=214>; Kosti Vasa, ”Kertomus Rikostutkimuskeskuksen Toiminnasta Vuosilta 1926–1935,” *Suomen Poliisilehti* 1936 No 7, 163–174, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904641?page=7>; Waino Tikkanen, ”Eräitä asiakirjapöytäkirjoja Kuopion poliisilaitoksen kehityksestä,” *Poliisimies: Poliisijärjestöjen äänenkannattaja* 1939 No 13–14, 441–445, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/897982?page=15>.

¹³ Allan A. Lumme, ”Turun poliisilaitos 125-vuotias,” *Suomen poliisilehti* 1941 No 24, 920–927, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/904771?page=24>; Helvi Jokinen, ”Tapoja ja tapauksia (Tampereen) poliisilaitoksen piirissä 40 vuoden aikana,” *Tammerkoski* 1944 No 3, 89–96, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/501346?page=11>; Helvi Jokinen, ”Tampereen poliisimestareita,” *Tammerkoski* 1944 No 6, 246–250, Kansalliskirjaston digitaalinen kokoelma, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/501173?page=40>; Hugo Nousiainen, *Helsingin poliisivoimailijat v. 1921–1946* (Helsinki: Helsingin poliisivoimailijat, 1946); Jorma Kivivuori, ”Liikkuva poliisi 15.9.1930–15.9.1945,” *Suomen Poliisilehti* 1945 No 19, 789–800; Toivo Sainio, Hertta Upari toim., *Helsingin poliisiratsastajat r.y. 10 vuotta 1938–1948* (Helsinki: Helsingin poliisiratsastajat, 1948).

¹⁴ Esimerkiksi: Eero Saraste, ”Liikkuvan poliisin vahvuuden ja ja järjestysmuodon kehittyminen,” *Poliisimies* 1955, 538–541; K. Katila, ”Neljäkymmentä ajast'aikaa poliisikoulutusta. 1,” *Poliisimies* 1959, 862–867; Kauko Hänninen, ”Helsingin poliisilaitoksen osoitetoimisto 50-vuotias. Historiikkaa vv. 1907–1957. 1,” *Poliisimies* 1957, 544–547; Reino Moisio, ”Poliisitoimen kehityksestä Suomessa ennen itsenäisyyden alkua,” *Poliisimies* 1958, 65–67; Yrjö Vaarama, ”Helsingin poliisilaitos vv. 1826–1951,” *Poliisimies* 1951, 416–427.

¹⁵ Esimerkiksi: Veikko Virtanen, ”Helsingin poliisikamarin perustaminen v. 1826,” *Suomen Poliisilehti* 1958, 292–295; Veikko Virtanen, ”Kuinka kruununnimismiehet menettivät v. 1831 virasta erottamattomuutensa,” *Suomen Poliisilehti* 1959, 138–139; Veikko Virtanen, ”Nimismiehille v. 1813 annetut toimintaohjeet,” *Suomen Poliisilehti* 1959, 176–179; Veikko Virtanen, ”Nimismiesten käsikirja vuodelta 1869,” *Suomen Poliisilehti*, 207–209; Veikko Virtanen, ”Helsingin, Turun ja Viipurin poliisikamarien tuomiovallan rajoittaminen v. 1869,” *Suomen Poliisilehti* 1959, 231–232; Veikko Virtanen, ”Siltavouti, jahtivouti ja kyytirättäri,” *Suomen Poliisilehti*, 282–287.

¹⁶ Esimerkiksi: Veikko Virtanen, Helsingin poliisilaitoksen hajaannustila v. 1906,” *Suomen Poliisilehti* 1960,” 186–190; Veikko Virtanen, ”Turun poliisilaitoksen toiminnan järjestely vv. 1886–1893,” *Poliisimies* 1960, 211–213; Veikko Virtanen, ”Kruununnimismiesten aseman parantaminen 1870- ja 1880-lukujen vaihteessa: Vuoden 1877 valtiopäiville jätettyjä maaseutupoliisin uudelleenjärjestämistä koskevia toivomusaloitteita,” *Poliisimies* 1960, 287–291; Veikko Virtanen, ”Kaupunkien poliisitoimen uudistamissuunnitelmat 1880-luvulla. Kenraalikuvernööri F. Heiden teki v. 1884 aloitteen kaupunkien ja maaseudun poliisiviranomaisten aseman yhdenmukaistamiseksi. 1,” *Suomen Poliisilehti* 1961, 54–58; Veikko Virtanen, ”Helsingin poliisijärjestys vuodelta 1869,” *Poliisimies* 1961, 827–828; Veikko Virtanen, ”Poliisi laittomuuspolitiikan välikappaleena 1910-luvun alussa,” *Suomen Poliisilehti* 1962, 122–124.

¹⁷ Erkki Pekkanen, *Helsingin poliisi-voimailijat 1921–1961* (Helsinki: Helsingin Poliisi-Voimailijat, 1961).

¹⁸ Mikko Ossa, *Turun poliisilaitos 1816–1966* (Turku: Turun Poliisilaitos, 1966).

¹⁹ Hannu Rautkallio, *Suomen nimismiesyhdistys 1921–1971* (Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus, 1971); Harri Eljanko, *Helsingin poliisi-voimailijat 50-vuotias. 1921–1971* (Helsinki: Kustantaja tuntematon, 1971); Markku Mäki, *Tampereen rikospoliisien yhdistys 1932–1972: 40-vuotishistoriikki* (Tampere: Tampereen rikospoliisien yhdistys, 1972); Reino Orasmala, *Autonomian alusta Elykin aikaan. Historiikki Helsingin poliisilaitoksen vaiheista 1826–1976* (Helsinki: Helsingin Poliisilaitos, 1976); Radiopoliisin 40-vuotisjuhlaohjelma, *Radiopoliisi. Helsinki 1938–1978* (Kustannuspaikka tuntematon: Kustantaja tuntematon, 1978); Tauno Vuoristo, *60 vuotta poliisikoulutusta* (Helsinki: Poliisiopisto, 1978); Veikko Ruotsalainen, *Suomen poliisien liitto ry: 1923–1973* (Hämeenlinna: Suomen Poliisien Liitto, 1973).

²⁰ Esko Löppönen, *Ranuan nimismiespiirin historia 1918–1984* (Ranua: Ranuan nimismiespiirin perinteenkerääjät, 1984); Reino Orasmala, *Poliisikunnan keskusliitto ry* (Helsinki: Poliisikunnan keskusliitto, 1983); Viljo Lehtonen & Tuija Hietaniemi, *Vuosisata ratsastavan poliisin toimintaa Helsingissä: Kuvauksia ja kuvia poliisitoiminnasta ratsastavan poliisin perustamisesta aina tähän päivään (1882–1982)* (Helsinki: Helsingin Poliisirsastajat ry, 1983).

²¹ Esimerkiksi: Aimo Viikari, *Järjestysmiehen Tihlmanista korttelipoliisin* (Tampere: Tampereen poliisilaitos, 1991); Helsingin poliisilaitos, *Poliisikoulutus 75 vuotta: Historiaa, nykypäivää ja henkilökohtaisia muistoja poliisikoulutuksesta* (Helsinki: Helsingin poliisilaitos, 1993); Jari Ropponen, *Pieksämäen nimismiespiirin historia* (Pieksämäki: Pieksämäen nimismiespiiri, 1996); Kari Mäntylä, *Yhdessä eteenpäin: Turun poliisien yhdistys r.y. 75 vuotta: 1924–1999* (Turku: Turun poliisien yhdistys, 1999); Kyösti Kerälä, *Helsingin poliisi-voimailijat 70-vuotias: 1921–1991* (Helsinki: Helsingin poliisi-voimailijat, 1991); Poliisien ampumaseura, Arja Nopanen & Riitta Lappalainen, *Poliisien ampumaseura 1927–1997* (Helsinki: Poliisien ampumaseura, 1997).

²² Kirsi Tervämäki, *Porin poliisilaitos 100 vuotta: 1900–2000* (Pori: Porin kihlakunnan poliisilaitos, 2000); Kirsi Tervämäki, *Hämeenlinnan poliisilaitos 1902–2002* (Hämeenlinna: Hämeenlinnan kihlakunnan poliisilaitos, 2002); Kirsi Tervämäki, *Poliisikoiralaivos 1927–2002* (Tampere: Poliisikoulu, 2002).

²³ Tuija Hietaniemi, *Helsingin poliisioittokunta 50: 1947–1997* (Helsinki: Helsingin poliisioittokunnan tuki r.y., 1997); Tuija Hietaniemi, *Imatran nimismiespiiristä kihlakuntaan: Poliisitoiminnan ulottuvuudet ja reunaehdot jatkosodan päättymisestä 2000-luvulle* (Imatra: Imatran kihlakunnan poliisilaitos, 2002).

²⁴ Esimerkiksi: Jorma Pulkkinen, *Helsingin nimismiespiiristä Vantaan kihlakunnan poliisilaitokseksi 1966–1999* (Vantaa: Vantaan kihlakunnan poliisilaitos, 2001); Jussi Kangas, *Vaasan poliisilaitoksen sata vuotta 1903–2003* (Vaasa: Vaasan kihlakunnan poliisilaitos, 2003); Marjo Tossavainen, *”Täällä on oikea Amerikka”: Poliisi Labdessa 1878–2003* (Lahti: Lahden kihlakunnan poliisilaitos, 2004); Matti Heikkinen, *Kuhmon nimismiespiirin historia 1840–2000* (Kuhmo: Kuhmon kihlakunnanvirasto, 2000); Pentti Tuovinen, *Tutkimusten tässä vaiheessa: Kuopion poliisilaitos on 100-vuotias* (Kuopio: Kuopion poliisilaitos, 2002); Sinikka Wunsch, *Lain nimessä: Pudasjärven poliisi ja nimismiehet 1891–1996* (Pudasjärvi: Pudasjärven kihlakunnan poliisilaitos, 2005).

²⁵ Heikki Virtanen, *Helsingin Poliisi-Voimailijat 1921–2021 100 v.* (Riihimäki: Helsingin Poliisi-Voimailijat ry, 2021); Ilkka Virta, *Viipurin poliisilaitoksen historiaa 1836–1944* (Lieto: Ilkka Virta, 2021); Katja Tikka & Jukka Kekkonen, *Etulinjassa joka päivä: Suomen Poliisijärjestöjen liitto SPJL 1923–2023* (Helsinki: Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL ry, 2023).

²⁶ Esimerkiksi: Pentti Jalonen, *Myönteiseen järjestykseen: Helsingin poliisien yhdistys 75 vuotta 1923–1998* (Helsinki: Helsingin poliisien yhdistys, 1998), 11; Ropponen, Pieksämäen nimismiespiirin historia, 7; Tapio Suomalainen, *Lappeenrannan poliisilaitos: Keisarin ajasta tietokoneaikaan* (Lappeenranta: Lappeenrannan poliisilaitos, 1992), 5.

²⁷ Tuovinen, Tutkimusten tässä vaiheessa, 200–208.

²⁸ Harri Nykänen, *Rikoksen kuvat: Helsingin poliisin arkistokuvia 1910–1960* (Helsinki: Johnny Kniga, 2006); Klaus Kaartinen, *Teknisen rikostutkinnan vuosisata: Valokuvia matkan varrelta* (Vantaa: Keskusrikospoliisi, 2008).

²⁹ Kimmo Katajala, *Historiikkikirjoittajan opas* (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1990), 18–19.

³⁰ Katajala, Historiikin kirjoittajan opas, 11–12.

³¹ Eero Autio, *Järjestyskysymys maamme kaupungeissa maaliskuun vallankumouksen ja vuoden 1918 välisenä aikana* (pro gradu, Helsinki: Helsingin yliopisto, 1971); Pertti Tammikari, *Järjestyksenpidon ja poliisitoimen kehitys Jyväskylässä vuoteen 1939* (pro gradu Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 1970).

³² Esimerkiksi: Heikki Taskinen, *Järjestyskysymys 1917* (pro gradu, Helsinki: Helsingin yliopisto, 1986); Jorma Toivanen, *Helsingin poliisijärjestykset 1864–1982* (pro gradu, Helsinki: Helsingin yliopisto, 1982); Jussi Perttu, *Päävaibet poliisikoulutuksessa II maailmansodan päättymiseen saakka* (pro gradu, Helsinki: Helsingin yliopisto, 1985); Olli Vuorio, *Radiopoliisin perustamisesta vuonna 1938* (pro gradu, Helsinki: Helsingin yliopisto, 1982); Rauno Sintonen, *Virantoimituksessa surmatut poliisimiehet Helsingissä 1917–1982* (pro gradu, Helsinki: Helsingin yliopisto, 1983).

³³ Tuija Hietaniemi, *Poliisi ja muuttuvat valtarakenteet. Poliisipolitiikka Suomessa ja sen vaikutus Helsingin poliisilaitokseen 1918–1939* (lisensiaatintyö, Helsinki: Helsingin yliopisto, 1985).

³⁴ Tuija Hietaniemi, *Lain vartiassa. Poliisi Suomen politiikassa 1917–1948* (väitöskirja, Helsinki: Suomen historiallinen seura, 1992).

³⁵ Hietaniemi, Lain vartiassa, 34–37.

³⁶ Tuija Hietaniemi, *Totuuden jäljillä. Suomalaisen rikospoliisin taival* (väitöskirja, Vantaa: Keskusrikospoliisi, 1995).

³⁷ Heikki Ylikangas, *Wallesmanni. Kuusi vuosisataa kansan ja esivallan välissä* (Helsinki: Suomen nimismiesyhdistys, 1996).

³⁸ Kirsi Kuusikko, *Laiton Lappi, laitton Petsamo. Rikollisuus ja järjestysvalta Petsamossa 1921–1944* (väitöskirja, Rovaniemi, Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, 1996).

³⁹ Poliisikontrollin yhteiskunnallisesta merkityksestä tarkemmin: Janne Kivivuori, Mikko Aaltonen, Matti Näsi, Karoliina Suonpää & Petri Danielsson, *Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa* (Tallinna: Gaudeamus, 2018), 268–269.

⁴⁰ Historiallisesta kriminologiasta tarkemmin: David Churchill, Henry Yeomans & Iain Channing, *Historical Criminology* (Oxon: Routledge, 2021).

⁴¹ Esimerkiksi: Juhapekka Rikala, *Kunnallinen poliisitoiminta Tampereella 1867–1891* (pro gradu, Tampere: Tampereen yliopisto, 1994); Jyrki Leskinen, *Joensuun poliisi vuosina 1917–1953* (pro gradu, Joensuu: Joensuun yliopisto, 1998); Minna Itkonen, *Oulun poliisilaitos 1919–1939* (pro gradu, Oulu: Oulun yliopisto, 1998); Outi Kalliotie, *Minä olen ruunumies ja järjestyksenvalvoja, sanoi poliisi. Turun poliisit vuosina 1874–1917* (pro gradu, Turku: Turun yliopisto, 1993).

⁴² Arto Pikkarainen, *Raaben poliisilaitoksen historia 1871–1996: '...jotta rauhaa ja järjestystä rakastava asumaväestö olisi epäjärjestyksiltä turvattu.'* (Raaha: Raahan poliisilaitos, 2003).

⁴³ Erkki Vasara, ”Suojeluskunnat osana paikallista järjestysvaltaa,” Ajankohta 1994 (Helsinki, Tutkijaliitto, 1994), 53–70; Osmo Jussila, ”Järjestyksenpito Suomessa. Keisarikunnan moraalilääkärit. Poliittinen santarmivalvonta Suomessa 1800-luvulla,” Ajankohta 1994 (Helsinki, Tutkijaliitto, 1994), 8–36; Tuija Hietaniemi, ”Poliisityön symbioosi. Rikospoliisin ja poliittisen poliisin suhteet Suomessa 1906–26,” Ajankohta 1994 (Helsinki: Tutkijaliitto, 1994), 37–52; Tuija Hietaniemi, ””Parempi on hyvän vihollinen”: Mannereurooppalaisen kriminalistikan piirteitä ennen toista maailmansotaa,” Rikostutkimus: Keskusrikospoliisin julkaisusarja 4 (2) (Helsinki: Keskusrikospoliisi, 1997).

⁴⁴ Jalonen, Myönteiseen järjestykseen, 12.

⁴⁵ Esimerkiksi: Arto Pikkarainen, *Raaben poliisilaitos 1871–1939* (pro gradu, Oulu: Oulun yliopisto, 2001); Janne Ylijärvi, *Poliisin toimivaltuudet Suomessa 1966–2006. Oikeushistoriallinen tutkimus suomalaisen poliisin toimivaltuuksien kehityksestä* (pro gradu, Helsinki: Helsingin yliopisto, 2006); Kim Heinonen, *Kieltolaketsivi Jäntin murha. Kieltolaki, poliisi ja salakuljetus Jäntin tapauksen valossa Helsingissä vuonna 1926* (pro gradu, Helsinki: Helsingin yliopisto 2008); Maija Paulaniemi, *Lentävät tulivat! Liikkuvan poliisikomennuskunnan toiminnan muodostuminen ja yksikön kuva 1930-luvulla* (pro gradu, Tampere: Tampereen yliopisto, 2008).

⁴⁶ Essen von Charlotta, *Yksi bevosvoima. Ratsupoliisi Suomessa* (Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu, 2003); Kimmo Heinonen, *Poliisin aseenkäyttöä sääntösten kehittyminen nykyajan Suomessa* (opinnäyte, Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2002); Hannu Kortelainen, *Rikostutkimuksen organisointi Helsingin poliisilaitoksessa 1970-luvulta PORA uudistuksiin* (opinnäyte, Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2009).

⁴⁷ Ralf-Erik Sjöström & Janne Aejmelaeus, *In memoriam 1917–2007. Virantoimituksessa surmatut poliisit = Poliser dödade i tjänst* (Helsinki: Pohjolan poliisikirja, 2008).

⁴⁸ Ilkka Levä, *Kansallisen valtion teräsmiehestä valtakunnan sovittelijaksi. Poliisikulttuurin psykohistorialliset solmukohdat 1930–1997* (väitöskirja, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2008).

⁴⁹ Marko Tikka, *Valkoisen hämärän maa? Suojeluskuntalaiset, virkavalta ja kansa 1918–1921* (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2006).

⁵⁰ Kimmo Keskinen & Oula Silvennoinen, *Helsingin poliisilaitoksen historia. 1826–2001* (Helsinki: Helsingin kihlakunnan poliisilaitos, 2004).

⁵¹ Seppo Aunola, *Kosmoskynästä kompuutteriin. Poliisin tietojenkäsittelyä 50 vuotta* (Helsinki: Poliisihallitus, 2011).

⁵² Timo Soikkanen, *Turun poliisi 200 vuotta. Osa I* (Turku: Lounais-Suomen poliisilaitos, 2016); *Turun poliisi 200 vuotta. Turun poliisi 1918–2016. Osa II* (Turku: Lounais-Suomen poliisilaitos, 2016).

⁵³ Julia Jansson, Markus Kari, Ilja Kokkonen, Aura Kostainen & Poliisiammattikorkeakoulu, *Muodollisesti pätevä? Poliisikoulutus itsenäisessä Suomessa* (Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2018).

⁵⁴ Timo Rajala, Pete Ahokas & Poliisiammattikorkeakoulu, *Pohjolankadulta Herwoodiin: 50 vuotta poliisikoulutusta Tampereella* (Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2023).

⁵⁵ Julia Jansson, *Valmiusyksikkö Karhu: 1970-luvun salaisesta osastosta 2020-luvun eurooppalaiseksi erikoisjoukoksi* (Helsinki: Helsingin poliisilaitos, 2022).

⁵⁶ Antti Siekkeli, *Helsingin olympialaisten vaikutus Suomen poliisiin. Aiheesta käytyä keskustelua lehdistössä vuosina 1948–1953* (opinnäyte, Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2020); Jonna Kalliomäki, *Browningista Waltheriin. Poliisin henkilökohtainen virka-ase Suomen itsenäisyyden aikana 1917–2017* (opinnäyte, Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2019); Juhana Siitonen, *Näkökulmia Rannan poliisitoiminnasta 1974–2010 ylikonstaapelin ja nimismiehen silmin* (opinnäyte, Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2019); Milja Parkkinen, *Naispoliisikysymys ennen 1930-lukua. Keskustelu Suomen Poliisilehdessä* (opinnäyte, Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2020); Olli Venäläinen, *”Sä keräät niitä tietoja ja sä vertaat, niin se on siinä”. Katsaus ubrintunnistuksen historiaan ja kehitykseen* (opinnäyte, Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2019); Sami Hurinki: *Ne vietävän sanomalehtimiehet. Tiedotusvälineiden ja poliisin väliset suhteet Tulilahden murhatutkimuksen aikana vuosina 1959–1961* (opinnäyte, Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2017).

⁵⁷ Vesa Satamo, *Poliisikunnan uhri isänmaalle 1939–1945* (opinnäyte, Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu, 2006).

⁵⁸ Kyseinen selvitys tehtiin ennen vuoden 2017 maakunta-arkistojen sulauttamista osaksi Kansallisarkistoa.

⁵⁹ Selvitys poliisitoimea koskevasta arkistoaineistosta Kansallisarkistossa ja maakunta-arkistoissa: <https://poliisimuseo.fi/documents/43794229/45766350/Selvitys-poliisitoimea-koskevasta-arkistoaineistosta-Kansallisarkistossa-ja-maakunta-arkistoissa.pdf/d1fd05e4-cf6b-63b1-6cbd-d0d792fb4ad5/Selvitys-poliisitoimea-koskevasta-arkistoaineistosta-Kansallisarkistossa-ja-maakunta-arkistoissa.pdf?t=1605703892655>.

⁶⁰ Piiipponen & Pitkänen ovat esimerkiksi esitelleet väitöskirjojensa tutkimusta rikoshistoria teemaisessa Kustaa Vaasa -seminaarissa Jyväskylässä 4–5.6.2024. Pitkänen onkin tuoreessa artikkelissaan sivuuttanut suomalaisen poliisin ulkomaista ulottuvuutta 1920-luvulla: Juho Pitkänen, ”Yksinkertainen, mutta ryhtiä ja tahdikkautta osoittava” Poliisin identiteetti ja ulkomaiset esikuvat Suomen Poliisilehdessä 1920-luvulla,” *Hybris* 16, 2 (2023), <https://hybrislehti.net/poliisin-identiteetti-ja-ulkomaiset-esikuvat-suomen-poliisilehdess-1920luvulla>.

- ⁶¹ Unto Kivisaari, Antti Airola & Heikki Paaer, *Poliisikaskut* (Helsinki: Kirjayhtymä, 1966).
- ⁶² Kaskujen merkityksestä tarkemmin: Seppo Knuutila, *Kansanhuumorin mieli. Kaskut maailmankuvan aineksina* (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1992), passim..
- ⁶³ Ruohonen, Rikos ei vanhene, 287.
- ⁶⁴ Kostti Vasa, *Poliisimiehen muistelmia* (Porvoo: WSOY, 1967).
- ⁶⁵ Eino Hokkanen, Turun poliisin pääviinäkätän muistelmat (Turku: E. Hokkanen, 1999); Manu Paavola, *Maalaispoliisina: Katkelmia ja muisteluja matkan varrelta* (Reisjärvi: M. Paavola, 1997); Mauri Pitkämäki, *Mäkituvan poika muistelo* (Vaasa: M. Pitkämäki, 1994); Onni Repo, *Kun sodasta vapauduttiin, poliisiksi päästiin* (Helsinki: O. Repo, 1989); Väinö Ojalehto & Mikko Riikilä, *Rajaseudun poliisina sodan ja rauhan töissä* (Kuusamo: Kuusamon nimismiespiiri, 1996).
- ⁶⁶ Risto Nordman & Harri Nykänen, *Huumekeittä* (Helsinki: WSOY, 1991).
- ⁶⁷ Outi Lauhakangas, Tauno Vuoristo, *Napit vastakkain. Suomalaiset poliisit kertovat* (Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 1991).
- ⁶⁸ Katajala, Historiikinkirjoittajan opas, 9–10.
- ⁶⁹ Helsingin väkivaltarikostutkijat, *Murbaryhmä* (Helsinki: Helsingin väkivaltarikostutkijat, 1997).
- ⁷⁰ Mikko Gustafsson, Janne Huuskonen, Ursula Vala & Helsingin väkivaltarikostutkijat, *Murbaryhmä: 1 Tosiasiaa törkeästä väkivaltarikollisuudesta* (Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala, 2022); Mikko Gustafsson, Janne Huuskonen, Jukka Rintala & Helsingin väkivaltarikostutkijat, *Murbaryhmä: 2 Tosiasiaa törkeästä väkivaltarikollisuudesta* (Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala, 2022); Mikko Gustafsson, Janne Huuskonen, Mikko Juote & Helsingin väkivaltarikostutkijat, *Murbaryhmä: 3, Tosiasiaa törkeästä väkivaltarikollisuudesta* (Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala, 2022).
- ⁷¹ Esimerkiksi: Aimo A. Ojanen, *Softankadulta Radiomäelle: Poliisitarinointa* (Lahti: Aimo A. Ojanen, 2005); Asko Ruuskanen, *Maatalousbommista poliisiin töihin* (Kuopio: Asko Ruuskanen, 2007); Seppo Rantanen, *Poliisinyön soljet kiinni kolmekymmentä vuotta: Ylikonstaapeli Olavi Kantojärven 33 poliisivuoden muistelmat pohjoisen kairoissa ja keinoilla v. 1945–1980* (Kustannuspaikka tuntematon: Seppo Rantanen, 2004); Yrjö Halmari, *Vanha vallesmanni kertoo: Pistooli, patukka ja käsiraudat* (Valkeakoski: Yrjö Halmari, 2002); Yrjö Halmari, *Vanha vallesmanni kertoo: Toinen osa: Syyttäjät, tuomari ja lautakunta* (Valkeakoski: Yrjö Halmari, 2005).
- ⁷² Jouko Kirjonen, Kari Lehto & Ilmo Aitio, *Ketju on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki: Muistelmia virkaurastani 1976–2009* (Halikko: Kirjonen Jouko, 2012); Mikko Karppinen, *Uiitopoika, poliisi ja rauhanturvaaja* (Oulu: Kustannus Ves-Line, 2013); Seppo Leskinen, *Sudeettisavolainen: Värikkäät elämän vaiheet kokeneen eläkeläispoliisin muistelmia* (Kouvola: Seppo Leskinen, 2014); Sven Pahajoki & Ossi Hyvönen, *Ossi Hyvönen: Viimeinen vallesmanni* (Rovaniemi, Kalottikustannus Oy, 2018); Taisto Isokangas, *Peräkylältä poliisiherraksi kaupunkiin* (Oulu: Kustannus Ves-Line, 2017).
- ⁷³ Kalle Lamberg & Mikko Partanen, *Pamppu pubuu: Poliisien kootut sattumukset* (Helsinki: Like, 2004); Matti Saksa & Timo Hirvonen, *Poliisi on paikalla* (Jyväskylä: Minerva, 2003); Olavi Alapuranen, *Tuiskun peittäjä jälki: Muistoja poropoliisin taipaleelta* (Vantaa: Keskusrikospoliisi, 2003); Valentin Soine & Jouko Laitinen, *Poliiisina ja vankeinhoitajana: Nähtyä ja koettua viiden vuosikymmenen varrelta* (Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, 2009).
- ⁷⁴ Ruohonen, Rikos ei vanhene, 7–8, 238.
- ⁷⁵ Esimerkiksi: Harri Gustafsberg & Heidi Holmavuo, *Karburyhmä* (Helsinki: Otava, 2019); Juha Rautaheimo & Sari Rainio, *Hermo: Murbaryhmän mies* (Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala, 2019); Jukka-Pekka Lämsä, *Stadin Skoudet* (Helsinki: Helsingin poliisilaitos 2018); Olavi Lempinen, *Poliisin pimeä puoli: Salaisuuksia virkamerkkin takaa* (Helsinki: Otava, 2019); Seppo Sillanpää, *Skoudena Stadissa* (Helsinki: Crime Time 2012); Teemu Potapoff & Heidi Foxell, *Luodinkestävä: Heidi Foxellin tarina* (Jyväskylä: Docendo, 2018); Yrjö Ketonen, *Huumeoliisin jalanjäljissä. Helsingin poliisin buumerikostutkintaa viideltä vuosikymmeneltä* (Helsinki: IH-Kustannus, 2015).
- ⁷⁶ Marko Vesterbacka, *Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki: Kahdeksantoista näkökulmaa poliisin työhön* (Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2014).
- ⁷⁷ Esimerkiksi: Harri Gustafsberg & Milla Ollikainen, *Karburyhmä 2: Matkalla mielen mestariksi: Tapaus: Ilpo Larha* (Helsinki: Otava, 2022); Ilpo Keiski, *Rikostutkijana Kymenlaaksossa: Väkivaltatutkijan muistelmia. II* (Kemi: Atrain&Nord, 2021); Jussi-Pekka Lämsä, *Passipoliisina Tehtaankadulla* (Helsinki: CrimeTime, 2023); Kenneth Eriksson & Jeanette Björkqvist, *Kovat kadut: Ammattirikollisten jäljillä* (Helsinki: WSOY, 2020); Niko Rantsi, *Rikospoliisin silmin: Tositarinoita Suomesta* (Helsinki: Tammi, 2022); Sisko Koskiniemi, *Pohjoisen poliisi kertoo* (Espoo: Myllylahti oy, 2021).
- ⁷⁸ Jussi Wahe, *Väkivallan virkamies: Murbaryhmän tutkijan tositarinoita* (Helsinki: Deadline Kustannus, 2022); Michela Söderström, *Halipoliisin reality check: Annetaan nuorten itse kertoa* (Helsinki: Deadline Kustannus, 2023); Pekka Kuparinen, *K9 Koirapartio aistien varassa* (Helsinki: Deadline Kustannus, 2024).
- ⁷⁹ Poliisin Tuki ry & Kari Aaltio, *Sen keikan muistan* (Helsinki: Annorlunda, 2023).
- ⁸⁰ Ruohonen, Rikos ei vanhene, 272–275.
- ⁸¹ Jari Salonen ja Mikko Paatero, *Syytön jos sitäkään: Mikko Paateron tie passitoimiston apulaisesta poliisiylijohantajaksi* (Helsinki: Otava, 2022). Tietolähdesotkusta tarkemmin: Juha Kääriäinen, Pekka Isotalus and Gunnar Thomassen, “Does public criticism Erode trust in the police? The case of Jari Aarnio in the Finnish news media and its effects on the public’s attitudes towards the police,” *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 17, no. 1 (2016): 70–85, <https://doi.org/10.1080/14043858.2016.1144315>.
- ⁸² Mika Lahtonen, Mia Jussinniemi & Jari Aarnio, *Aarnio* (Tampere: Pressimiehet 2022).
- ⁸³ Pauli Kuusiranta & Juha-Pekka Koskinen, *Uhvilan murha: Kadonneen tekijän jäljillä* (Helsinki: CrimeTime, 2023).
- ⁸⁴ Anneli Vuorikoski, *Viipurin viimeinen poliisipäällikkö* (Hämeenlinna: Karisto, 1996).

⁸⁵ Matti Lackman, *Esko Rieki: Jääkärivärvi, Etsivän Keskuspoliisin päällikkö, SS-pataljoonan luoja* (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2007).

⁸⁶ Tuija Hietaniemi, ”Esko Rieki mukana maailmanhistoriassa,” *Historiallinen Aikakauskirja* 106, 1 (2008): 117–119.

⁸⁷ Hyvänä esimerkkinä: Juho Saari, *Kalajoen kabakka: Viimeinen kansankapina 1953* (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2022).